



Eldsjälen

som räddat viktig
cancerhistoria

Hon har ingen medicinsk utbildning, hon är inte bibliotekarie, ej heller historiker. Ändå har **Evi Gustavson-Kadaka** sedan 1968 haft en viktig funktion på Radiumhemmet, bland annat som studieadministratör. Trots att hon är pensionär gjorde hon sommaren 2019 – tack vare sitt stora intresse för historia – en insats genom att personligen rädda viktigt arkivmaterial från det numera nedlagda biblioteket från att kastas.



Böcker och historia, särskilt Radiumhemmets historia, är ett brinnande intresse för Evi Gustavson-Kadaka som har sett till att viktigt historiskt material inte har gått förlorat.

Evi Gustavson-Kadaka, född 1940, har tillbringat större delen av sitt vuxna liv på Radiumhemmet.

– Jag har alltid varit mycket intresserad av historia och ville som ung bli historielärare men så blev det inte av olika skäl. 1968 fick jag en tjänst på Radiumhemmets journalarkiv och sedan fastnade jag visst för gott i röntgenstrålarnas garn, säger hon lite skämtsamt.

Hon arbetade i närmare 40 år som kurssekreterare och studieadministratör vid Institutionen för Onkologi-Patologi på Karolinska Institutet. Efter sin pensionering fortsatte hon att arbeta som volontär och hon har idag en liten ”expedition” där hon fortfarande då och då går igenom material från bland annat Jubileumsklinikens bibliotek i Stockholm.

– Jag har lyckats rädda några pärlor ur bibliotekets gömmor, bland annat 25 pärmar med pressklipp, artiklar ur svenska dagstidningar om den blivande Jubileumskliniken, allt från direktiven för 1928 års jubileumsinsamling till invigningen av kliniken 1938, berättar hon.

INMURAD KOPPARKAPSEL

Evi Gustavson-Kadaka, som alltid varit vetgirig och under livets gång tagit alla tillfällen i akt att bilda sig inom både filosofi, historia och arkitektur, vet mer än de flesta om Radiumhemmets spännande historia (läs artikel i OiS 1/21). Hela hon är enligt flera källor ett slags levande bibliotek i detta ämne.

– En händelse som det skrevs mycket om i dagspressen var när kung Gustav V kom till det nästan färdigbyggda Radiumhemmet den 8 oktober 1935. Kungen togs emot av byggnadsnämnden och efter alla tal räckte ordföranden Gösta Forssell över en kopparkapsel som kungen ”murade in i grunden”. Tyvärr vet man ännu inte exakt var denna kopparkapsel finns men jag hoppas att mysteriet blir löst en dag, säger Evi och tillägger att det finns ett pergamentdokument, en så kallad urkund, inne i kapseln som beskriver Jubileumsklinikens tillblivelse.

Från biblioteket har hon även bevarat en del äldre särtryck från ”Radiumhemmet, Radiopatologiska Institutionen och Radiofysiska Institutionen”.

– Biblioteket växte fram under Radiumhemmets tid på Fjällgatan. Ett eget fackbibliotek var en självklarhet när den nya Jubileumskliniken planerades, säger hon.



BIBLIOTEKET UTARMADES

Under sina år som studieadministratör fick hon möjlighet att delta på spännande föreläsningar och hon träffade många utländska gäster som kom på studiebesök till Radiumhemmet.

– Jag har tagit tillvara två äldre gästböcker från långt före min tid. En från Radiumhemmets tid på Fjällgatan (1916–1937) och en från 1938 till 1964.

Hon stannade på sin post till strax före pensionen och började sedan sitt volontärarbete på Radiumhemmet, bland annat på biblioteket. Hon blev även ombedd att vara en av redaktörerna för ”Radiumhemmet 100 år”.

Eftersom hennes första expedition låg nära dåvarande biblioteket började hon allt oftare bli tillfrågad om det mesta som rörde biblioteket. På grund av flytt, olika ombyggnader och den digitala utvecklingen började så småningom



Här i sitt lilla arkiv är
Evi Gustavson-Kadaki i
sitt esse.

dock hela biblioteket att utarmas mer och mer. Efter att under en tid ha använts som studierum för studenter tömdes det och allt innehåll flyttades till ett sekundärarkiv dit Evi först flyttade in innan hon fick sitt nuvarande kontor som ligger i en närliggande byggnad.

– Det var verkligen sorgligt att biblioteket försvann. Det fanns bland annat 60 löpmeter monografier och samtliga årgångar av 101 tidskrifter som doktorer från hela KS bru-

••• Onkologi i Sverige uppmärksammar

kade komma för att läsa. Vi fick något halvår på oss att tömma arkivet, berättar Evi och förtydligar:

– Radiumhemmets bibliotek monterades ned etappvis, först bort med bibliotekarien, sedan blev det konferens/seminarium och när hela kliniken flyttades till NKS kördes det som var kvar av möbler och böcker bort av sjukhuset. Den flytten var jag inte inblandad i men jag hade gått igenom bokbeståndet och lagt undan intressanta volymer.

” Det var svårt för mig att rätta alltihop eftersom jag varken hade tillgång till hantlangare eller en tillräckligt stor lokal, men jag gjorde allt jag kunde.

KUNDE INTE RÄDDA ALLT

– Kartonger som innehöll papper om kliniska provningar fick sorteras för sig och fraktas till specialarkiv på sjukhus. Många ägare till kartonger märkta ”forskning” spårades, en del kom och hämtade dem, resten gick jag genom. En del kliniska preparat hade ställts undan i omärkta kartonger som så småningom återbördades till patologen, berättar hon och tillägger att merparten av det som kastades var tidskrifter och böcker.

Så småningom började Evis lilla rum fyllas av kartonger som varken skulle slängas eller sparas på ett organiserat sätt. Och hon fick det skarpa beskedet att allt skulle vara borta senast 2019.

– Det var svårt för mig att rätta alltihop eftersom jag varken hade tillgång till hantlangare eller en tillräckligt stor lokal, men jag gjorde allt jag kunde.

Hennes engagerade slit resulterade i att hon totalt lyckades rätta mer än 20 olika kartonger till eftervärlden innehållande bland annat avhandlingar, några hyllmeter äldre böcker, fotografier, klippböcker...

– Nu återstår att sortera detta material och att undersöka på vilken institution det kan deponeras.

EVELYN PESIKAN
FRILANSJOURNALIST OCH
MEDICINSK SKRIBENT



FOTO: PÅR OLSSON

Avhandlingar, klippböcker, fotografier, äldre böcker är en del av innehållet i de 20 kartonger hon har lyckats rätta åt eftervärlden.

